

POETIKE DIGITALNE UMETNOSTI

Silabus

Dr Dejan Grba, vanredni profesor

Veb strana predmeta: <http://dejangrba.org/teaching/sr/pda/index.php>

Kontekst

Digitalna umetnost zahvata, odražava i oblikuje širok opseg najrelevantnijih društvenih pojava na početku dvadeset prvog veka. Ona predstavlja dinamičnu laboratoriju u kojoj interakcije između umetnosti, nauke, tehnologije, politike, ekonomije, zabave i popularne kulture stvaraju moćna sredstva izražavanja i saobraćanja. Digitalna umetnička produkcija postaje sve zapaženija i kulturni sektor pronalazi nove načine za njeno prikupljanje, arhiviranje, prikazivanje, teoretizovanje, promovisanje i komercijalizovanje. Rastuće interesovanje publike i akademske zajednice se odražava i u ekspanziji diskursa o digitalnoj umetnosti: magazina, časopisa, televizijskih emisija, filmova, blogova i veb sajtova, priručnika, monografija, kataloga, istoriografskih, filozofskih i teorijskih studija, radionica, festivala, seminara, javnih predavanja, panela i diskusija. Značajna transformacija umetničkog obrazovanja se odvija upravo uvođenjem raznovrsnih studijskih programa namenjenih interdisciplinarnom istraživanju savremene umetnosti, tehnologije i nauke. Konceptijskim uobličavanjem i praktičkim uslovljavanjem svakodnevnog života i umetnosti, digitalna tehnologija inicira nastanak digitalne kulture i post-medijske ili post-digitalne umetnosti u kojoj mogućnosti digitalne tehnologije i nasleđe digitalne umetnosti postaju osnove za nove vidove stvaralaštva u tradicionalnim medijima slike, fotografije, skulpture ili instalacije.

Istovremeno, kreativni i izražajni potencijali digitalne umetnosti su u znatnoj meri neiskorišćeni, a njene društvene konsekvence neispitane. Digitalna kultura i umetnost proizvode brojne paradokse i protivrečnosti između tehnokratije, oportunitizma, manipulacije, površnosti i arogancije na jednoj strani i duhovitog, inteligentnog, slojevitog kritičkog promišljanja na drugoj. Bogate i poučne istorije

digitalne umetnosti i kulture uglavnom su maskirane brzim promenama i efektima digitalne tehnologije. Mnogi kvaliteti i dometi digitalnog stvaralaštva su često neopravdano zapostavljeni dok su mnogi drugi nesrazmerno eksponirani ideološkim autoritetom digitalne paradigme u kognitivnom kapitalizmu.

Složen transdisciplinarni karakter digitalne umetnosti i fenomenološka dinamika digitalne kulture nalažu širok dijapazon istraživačkih pristupa među kojima je sveobuhvatno izučavanje najmanje zastupljeno jer se autori uglavnom fokusiraju na izdvojene oblasti, pojave ili aspekte koje najbolje poznaju. To im omogućava dublju i detaljniju obradu, ali na račun šireg kontekstualnog sagledavanja, mapiranja, razumevanja i vrednovanja koje se postiže uodnošavanjem poetičkih osobnosti između radova u različitim segmentima digitalne umetnosti i poređenjem različitih kulturalnih fenomena.

Seminar *Poetike digitalne umetnosti* predstavlja uvodnu platformu za celovito razmatranje stvaralačkih činilaca digitalne umetnosti i za kritičko promišljanje digitalne kulture na konceptijskom, formalnom, tehnološkom i društvenom planu.

Opis predmeta

Predmet je posvećen kreativnom integrisanju istraživanja digitalne umetnosti u rad na realizaciji doktorskih umetničkih projekata.

Proučavaju se glavne oblasti digitalne umetnosti i kulture kao što su rana kompjuterska umetnost; digitalna vizuelizacija i infografika; zvukovna umetnost; digitalna animacija i film; digitalni video; internet umetnost; generativna umetnost; digitalna interaktivnost, instalacija i performans; umetnost kompjuterskih igara; digitalni aktivizam; bioumetnost; digitalna arhitektura; digitalni dizajn itd.

Fokus je na eksperimentalnoj umetničkoj produkciji namenjenoj za galerijsku, muzejsku i festivalsku prezentaciju, u kojoj su poetički činoci najpročišćeniji, a osobnosti digitalne paradigme najvidljivije.

Ciljevi, kompetencije i ishodi

Predmet razvija najvažnije profesionalne kompetencije digitalnog umetnika:

- Usavršavanje istraživačke metodologije i kritičkog promišljanja digitalne umetnosti i kulture,
- Integrisanje stečenih znanja i veština u aktuelni umetničko-istraživački rad,
- Sistematizovanje i akademski profilisano komuniciranje stečenih znanja u verbalnoj, pisanoj i multimedijalnoj formi.

Po završenom prvom semestru student uspostavlja slojevit multidisciplinarni odnos prema poetičkim odrednicama digitalne umetnosti i sopstvenog umetničkog stvaralaštva.

Po završenom drugom semestru student je osposobljen za celovito sagledavanje poetika digitalne umetničke produkcije i njihovo kritičko pozicioniranje u naučno-tehnološkom, ekonomsko-političkom, kulturnom i društvenom kontekstu.

Nastava

Nastava se izvodi kombinacijom predavanja i konsultacija.

Predavanja

Na predavanjima prikazujem i diskutujem odabrane primere digitalnih umetničkih projekata i fenomena digitalne kulture, uz vaše učešće pitanjima, komentarima i primerima. Predavanja su namenjena upoznavanju digitalnog umetničkog stvaralaštva i iniciranju daljeg istraživanja. Niste obavezni da učite sadržaje predavanja i da ih reprodukujete na ispitu.

Konsultacije

Na konsultacijama diskutujemo posebno zanimljive teme digitalne umetnosti, razmatramo poetička pitanja koja vas interesuju i pripremu vaših ispitnih prezentacija.

KONSULTACIJE MORAJU DA BUDU JASNE, KONCIZNE I EFIKASNE.

Pripremite sažet radni prikaz ispitne prezentacije, budite skoncentrisani u izlaganju i postavljajte jasna pitanja.

EMAIL KONSULTACIJE NISU MOGUĆE.

Plan realizacije nastave

Prvi semestar započinje razmatranjem uslova i okolnosti za nastanak digitalne kulture, rane kompjuterske umetnosti i digitalne paradigme, a zatim obrađuje istorijski i metodološki primarne oblasti digitalne umetnosti. Drugi semestar obrađuje metodološki i medijsko-tehnološki složenije oblasti digitalnog stvaralaštva. U fokus dolaze performativni i politički aspekti umetničkih projekata koji kombinuju različite vidove participacije i strategije heterogenog angažovanja publike.

Tematske oblasti sa kratkim komentarima:

UVODNO PREDAVANJE: Upoznavanje i prikaz predmeta.

INFORMATIČKO DRUŠTVO, DIGITALNA KULTURA I UMETNOST: Osnovni činioci nastanka informatičkog društva, skica istorije digitalne umetnosti i prikaz njene savremene pozicije.

RANA KOMPJUTERSKA UMETNOST: Pioniri kompjuterske umetnosti od pedesetih do devedesetih godina dvadesetog veka, koji su uticali na savremenu digitalnu umetnost.

DIGITALNA VIZUELIZACIJA I INFOGRAFIKA: Umetnički projekti zasnovani na principima diskretnog zapisa, na digitalnom stvaranju i manipulisanju slike, i projekti infografike koji koriste softverske metode za prikupljanje, obradu, konceptualizaciju i vizuelizaciju statističkih podataka.

ZVUKOVNA UMETNOST: Produkcije digitalnih umetnika koje nastaju eksperimentisanjem sa zvukom i/ili koriste zvuk kao osnovu.

DIGITALNI VIDEO: Umetničko stvaralaštvo zasnovano na digitalnim tehnikama za kreiranje, beleženje, manipulaciju i distribuciju videa.

DIGITALNA ANIMACIJA I FILM: Efekti digitalizacije komercijalnog filma i projekti digitalnih umetnika koji na različite načine preispituju i kritikuju fenomenologiju filma i animacije kao njegove osnove.

UMETNOST KOMPJUTERSKIH IGARA: Strategije, problematika i konsekvence umetničkih kompjuterskih igara u širem kulturnom, obrazovnom i ekonomsko političkom kontekstu.

INTERNET UMETNOST: Umetnički projekti koji koriste specifičnosti mrežne kulture—prvenstveno interneta—kao što su rasprostranjenost, masovnost, jednostavnost upotrebe, uslovna anonimnost, brzina, multimedijalnost i interaktivnost.

DIGITALNI AKTIVIZAM: Projekti digitalnog umetničkog aktivizma kao jednog od najvidljivijih, najambicioznijih i u isto vreme verovatno jednog od najproblematičnijih fenomena digitalne kulture.

GENERATIVNA UMETNOST: Umetnički pristupi koji formalizuju nepredvidljivost stvaralačkog procesa i estetizuju kontekstualnost nastanka i recepcije umetničkog dela. Projekti zasnovani na precizno definisanim procedurama u izvođenju i/ili prezentaciji umetničkog dela i umetnički projekti koji se primarno identifikuju kao programski kod ili kao softver.

DIGITALNA INTERAKTIVNOST, INSTALACIJA I PERFORMANS: Heterogena oblast u kojoj umetnici primenjuju postojeće i pronalaze nove tehnike za aktivnu promenu rada u odnosu sa posmatračem.

BIOUMETNOST: Umetnički projekti zasnovani na odnosu između tehnologije i živih formi, životnih pojava, funkcija, procesa i transakcija u odnosu prema biotehnoškim istraživačkim projektima koji preuzimaju identitet umetničkog dela.

DIGITALNA ARHITEKTURA I DIGITALNI DIZAJN: Umetnički eksperimenti u oblasti digitalne, algoritamske, parametričke i biomorfne arhitekture sa fokusom na projektima koji funkcionišu kao deo digitalnog tehnološko medijskog okruženja, i osvrst na dizajnere i studije se rad zasniva na digitalnoj tehnologiji ili iz nje proizlazi.

Ispit

Predispitne obaveze i uslov za izlazak na ispit

Redovno pohađanje nastave.

Ispitne obaveze

Pisani esej sa poetičkom analizom odabranog umetničkog rada, grupe radova, opusa ili pojave u nekoj od oblasti digitalne umetnosti obrađenih tokom semestra. Detaljan opis pogledajte u prilogu Uputstvo za pripremu ispitne prezentacije.

Osnovna bibliografija

Bibliografija je namenjena upoznavanju i istraživanju digitalne umetnosti i kulture, ali nije obavezna za učenje i nije neophodna za praćenje predmeta. Navedena je u prilogu Bibliografija za istraživanje digitalne umetnosti i kulture.

Terminologija

Umetnička poetika

Imenicu *poetika* (l. poētica, gr. ποιητική), koja izvorno označava nauku o pesništvu ili teoriju pesništva, koristim u širem smislu i pojmom *umetnička poetika* obuhvatam idejne, refleksivne, emotivne, intuitivne, saznajne, etičke, narativne i kontekstualne kvalitete koji određuju nastanak, prezentaciju i recepciju umetničkog dela. Umetnička poetika se uspostavlja složenim odnosom životnih iskustava, doživljaja stvarnosti, namera, veština i dosetljivosti umetnika sa koncepcijama, metodologijama, tehnikama, diskursima i politikama koje primenjuju u svom radu. Ona je fundamentalna relaciona karakteristika umetničkog postupka i stvaralaštva uopšte.

Digitalna umetnost

Pojam *digitalna umetnost* označava širok spektar stvaralačkih metoda i pristupa zasnovanih na inovativnoj, eksperimentalnoj, neposrednoj ili posrednoj upotrebi

digitalne tehnologije u korelaciji sa naučnim istraživanjima, koji prevazilaze postojeće medijske odrednice i preispituju granice između umetničkog iskustva, postupka i završenog dela. Zbog poetičke otvorenosti, fleksibilnosti i heterogenosti digitalne umetnosti, teorijske sistematizacije njenih konceptijsko-estetskih osobenosti su uvek nepotpune i pre ograničavaju celovit doživljaj nego što mu doprinose. Digitalna umetnost obuhvata raznovrsne umetničke projekte i opuse od sredine dvadesetog veka, ali i neke koji su nastajali od kraja devetnaestog veka do kraja sedamdesetih godina dvadesetog veka u okviru pravaca i pojava kao što su hronofotografija, dada, futurizam, optička umetnost, luminokinetička umetnost, neokonstruktivizam, fluksus, sistemska umetnost, sistemska estetika i generativni sistemi.

Digitalno umetničko stvaralaštvo se označava živopisnom nomenklaturom koju, tokom pedesetih, šezdesetih i sedamdesetih godina dvadesetog veka, čine *kibernetička umetnost, kompjuterska umetnost, informatička umetnost, intermedijska umetnost i nove tendencije*. Od polovine sedamdesetih godina do kraja dvadesetog veka su u opticaju termini *multimedijska umetnost, elektronska umetnost, prošireni mediji, umetnost novih tehnologija, tehnološka umetnost, techno-umetnost, sajber-umetnost, medijska umetnost, novomedijska umetnost i transmedijska umetnost*. Termin *digitalna umetnost* ulazi u širu upotrebu početkom dvadeset prvog veka.

Digitalna tehnologija

Pojam *digitalna tehnologija* označava tehničko-tehnološko-medijski kompleks koji čine:

- postupci i veštine u radu sa digitalnim zapisom podataka (digitalne tehnike),
- teorijsko i eksperimentalno proučavanje postojećih, pronalaženje, testiranje i stvaranje novih digitalnih tehnika, materijala i medija (digitalna tehnologija u užem smislu) i
- sredstva saobraćanja zasnovana na digitalnom zapisu podataka (digitalni mediji).

U složenom i promenljivom međuodnosu, zbog kojeg ih je ponekad teško razgraničiti, ove tri oblasti oblikuju i uslovljavaju idejni, materijalni i izražajni prostor digitalne umetnosti i digitalne kulture.

Digitalna kultura

Pojam *digitalna kultura* označava međudejstvo nauke, tehnologije, ekonomije, politike, kulturne produkcije, umetničkog stvaralaštva, društvenih transakcija, načina života i životnih stilova koji nastaju na konceptima digitalne tehnologije i koji povratno redefinišu te koncepte.

Digitalna paradigma

Pojam *digitalna paradigma* (paradigma: gr. παράδειγμα, primer, uzor, obrazac, model) označava autoritet digitalne kulture i uticaj digitalne tehnologije na uspostavljanje i organizaciju ljudskih odnosa, postupaka, iskustava, vrednosnih sistema, mentaliteta itd. Digitalna paradigma je istovremeno jedna od ključnih odrednica i posledica kognitivnog kapitalizma.